



KLASTRE NA SLOVENSKU A V EURÓPSKEJ ÚNII Z HĽADISKA POČTU ČLENOV, VEKU KLASTROV A ICH PRÁVNEJ FORMY

CLUSTERS IN SLOVAKIA AND THE EUROPEAN UNION IN TERMS OF THE NUMBER OF MEMBERS, AGE OF CLUSTERS AND THEIR LEGAL STATUS.

Emília SPIŠÁKOVÁ

Abstract

The article deals with the concentration of clusters in Slovakia and the European Union in the terms of three indicators. It analyses and compares the number of members in the clusters in European Union and in Slovakia, then the age of clusters according to the period of their foundation and their legal status.

Key words

Cluser, Number of Members, Age, Legal Status.

Úvod

Budovanie klastrov v súčasnosti zahŕňa obrovský potenciál zvyšovania výkonnosti nielen regiónov, ale aj celých štátov. Regióny Slovenska sa stále viac uchýľujú k využívaniu tohto konceptu. Za posledných 5 rokov vzniklo na Slovensku takmer 30 klastrov, pričom ich počet každým rokom narastá. Trend budovania klastrov na Slovensku je spôsobený množstvom výhod, ktoré so sebou tento koncept prináša. Jednou z nich je práve jeho pozitívny vplyv na rozvoj regiónov. Príspevok sa preto zaoberá analýzou a komparáciou klastrov na Slovensku a v Európskej únii, pričom ich hodnotí prostredníctvom troch ukazovateľov, a to počtu členov nachádzajúcich sa v klastrí, veku klastrov a ich právnej formy.

Klastre na Slovensku a v Európskej únii z hľadiska počtu ich členov

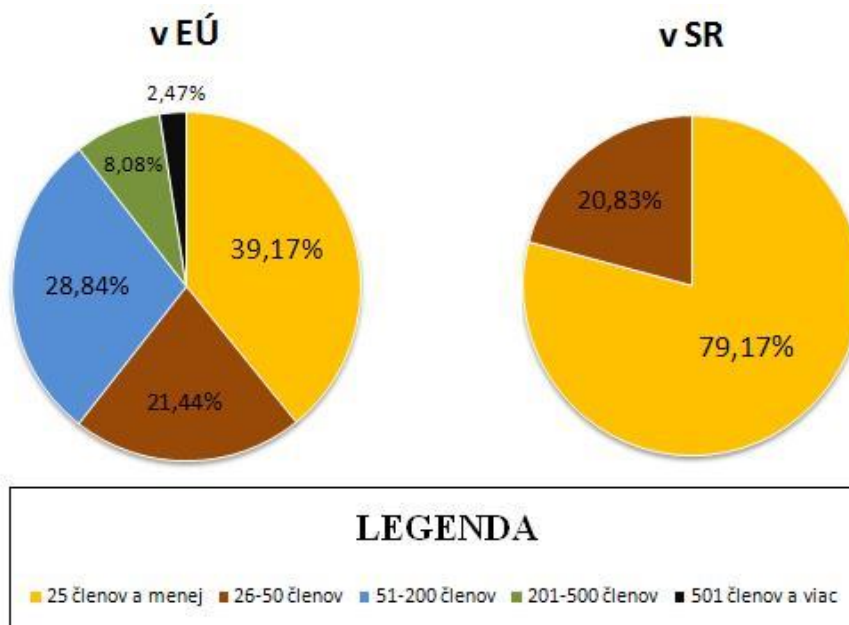
Každý klaster, či už na Slovensku, v Európskej únii, alebo všeobecne vo svete, má svojich členov. Môžeme ich nazvať aj aktérmi klastra. Ich počet je však rôzny. Zvyčajne platí, že čím je klaster rozvinutejší a výkonnejší, tým má viac členov. Preto sa v tejto časti príspevku zameriame na porovnanie počtu členov klastrov v Slovenskej republike a v Európskej únii. Vychádzame zo zistených údajov, ktoré zaznamenáva obrázok 1.

Ako si môžeme všimnúť, na Slovensku sa nenachádza klaster, ktorý by mal viac ako 50 členov. Všetky klastre na území našej krajiny majú teda maximálne 50 členov. Klastrom s najvyšším počtom členov v Slovenskej republike je Automobilový klaster – západné Slovensko, ktorý sa skladá zo 49 členov. Spolu s ním má viac ako 26 členov presne 5 klastrov, čo tvorí podiel 20,83 % (z celkového počtu 26 klastrov na Slovensku). Ďalších 19 klastrov má počet členov maximálne 25. Ich podiel je 79,17 %. Ostávajúce 2 klastre nie sú zahrnuté v tejto štatistike, z dôvodu neprístupnosti k informáciám o presnom počte členov nachádzajúcich sa v týchto klastroch.

Ak sa pozrieme na klastre nachádzajúce sa v členských krajinách Európskej únie, môžeme konštatovať, že aj tu najväčší podiel tvoria klastre s počtom členov do 25. Ich podiel však nie je taký veľký, ako v prípade Slovenskej republiky. Medzi klastrami Európskej únie je ich



podiel 39,17 %. S druhým najväčším podielom v tejto štatistike sú klastre s počtom členov 51 – 200. Ich podiel tvorí 28,84 %. Hneď za nimi nasledujú klastre s počtom členov 26 – 50 a podielom 21,44 %. Zvyšných 10,55 % je rozdelených medzi skupiny klastrov nad 200 členov. Ide o klastre s počtom členov 201 – 500 (podiel 8,08 %) a klastre s počtom členov 501 a viac (podiel 2,47 % z celkového počtu klastrov v Európskej únii).

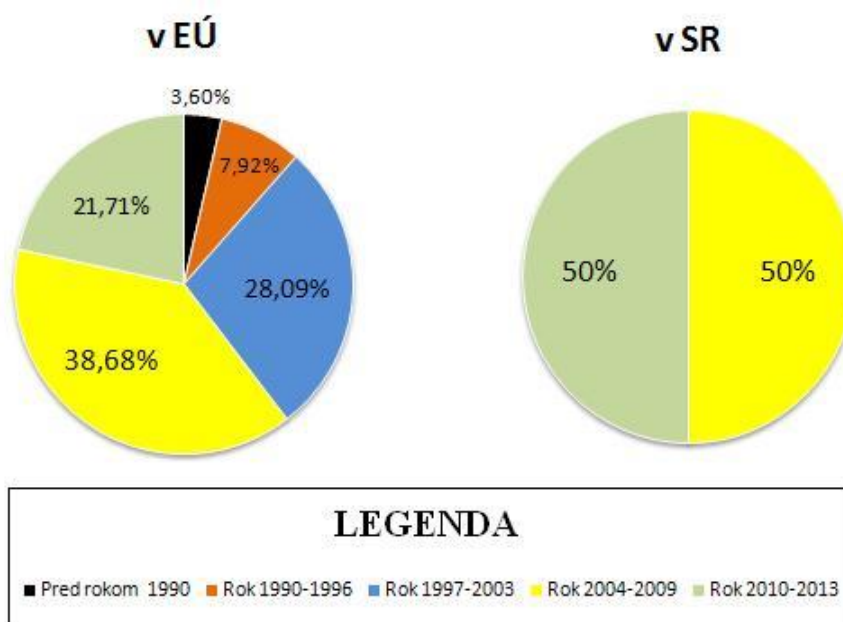


Obr. 1 Počet členov klastrov v SR a EÚ 27
Zdroj: Vlastné spracovanie

Klastre na Slovensku a v Európskej únii z hľadiska ich veku

Jednou z dôležitých charakteristík klastrov je ich vek. Ten môžu mať klastre rôzny. Najmä v porovnaní so zahraničím očakávame výrazné rozdiely v dĺžke existencie klastrov. V nasledujúcej časti príspevku budeme preto porovnávať vek klastrov nachádzajúcich sa v Slovenskej republike a v Európskej únii podľa roku ich vzniku (obr. 2).

Z obrázka 2 jasne vyplýva, že v Európskej únii existujú klastre omnoho dlhšie ako v Slovenskej republike. Na Slovensku vzniklo v období rokov 2004 – 2009 presne 13 klastrov, čo tvorí 50 % všetkých klastrov. Zvyšných 13 klastrov vzniklo až po roku 2009, a teda v období rokov 2010 – 2013. V roku 2010 to bolo 6 klastrov, v roku 2011 vznikli 2 klastre a v roku 2012 ďalších 5 klastrov. Najviac klastrov vzniklo na Slovensku v roku 2008, a to až 7 klastrov.



Obr. 2 Roky vzniku klastrov v SR a EÚ 27

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tak ako bolo možné očakávať, v Európskej únii je samozrejme situácia ohľadne vzniku klastrov úplne iná. Prvé klastre v Európskej únii vznikli už pred rokom 1990. Podiel týchto klastrov je 3,60 % (48 klastrov). Dnes je to medzi ostatnými klastrami síce zanedbateľný počet, avšak predsa sa v tomto odzrkadľuje výrazný posun vo vývoji klastrov medzi časom vzniku klastrov v Európskej únii a na Slovensku. Ďalšie klastre vznikali v únii v období rokov 1990 – 1996. Ich podiel vzhľadom ku všetkým klastrum EÚ je 7,92 % (106 klastrov). Výrazná zmena v zakladaní klastrov nastala v období rokov 1997 – 2003, kedy svoj vznik datuje až 375 klastrov Európskej únie. V týchto rokoch mnohé štáty pristúpili k využívaniu konceptu klastrov. Od začiatku 90. rokov to boli len najvyspelejšie štáty, no od roku 2000 začali tento koncept využívať už aj menej rozvinuté krajiny. Trend pokračoval aj v ďalšom období, t.j. v období rokov 2004 – 2009, kedy vznikla väčšina dnešných klastrov v únii. S podielom 38,68 % a počtom 516 nových klastrov ide o jednoznačne najväčší rozmach budovania klastrov v Európskej únii. V najmladšom období, a teda v období rokov 2010 – 2013, vzniklo doposiaľ 290 klastrov, čo značí menší počet vzniknutých klastrov ako v predchádzajúcom období, avšak je to obdobie o dĺžke 3,5 roka, takže v porovnaní s dĺžkou ostatných mapovaných období môžeme očakávať, že tento trend budovania klastrov bude v Európskej únii pokračovať, aj keď už zrejme nie s tak výrazným rastom ako tomu bolo v obdobiach rokov 1997 – 2003 a 2004 – 2009.

Klastre na Slovensku a v Európskej únii z hľadiska ich právnej formy

Voľba právnej formy je pre každý klaster veľmi dôležitá. Zahŕňa v sebe otázky akými sú minimálna potreba kapitálu, počet partnerov, či hlasovacie právo. Závisí taktiež na cieľoch klastra. Pri jej voľbe je teda dôležité zvážiť aj nasledujúce fakty:

- víziu/poslanie a ciele klastra,
- plánovanú „úzkosť spolupráce“ členov klastra,
- úlohu obchodných činností v klastru,



- rýchlosť zapojenia nových členov.

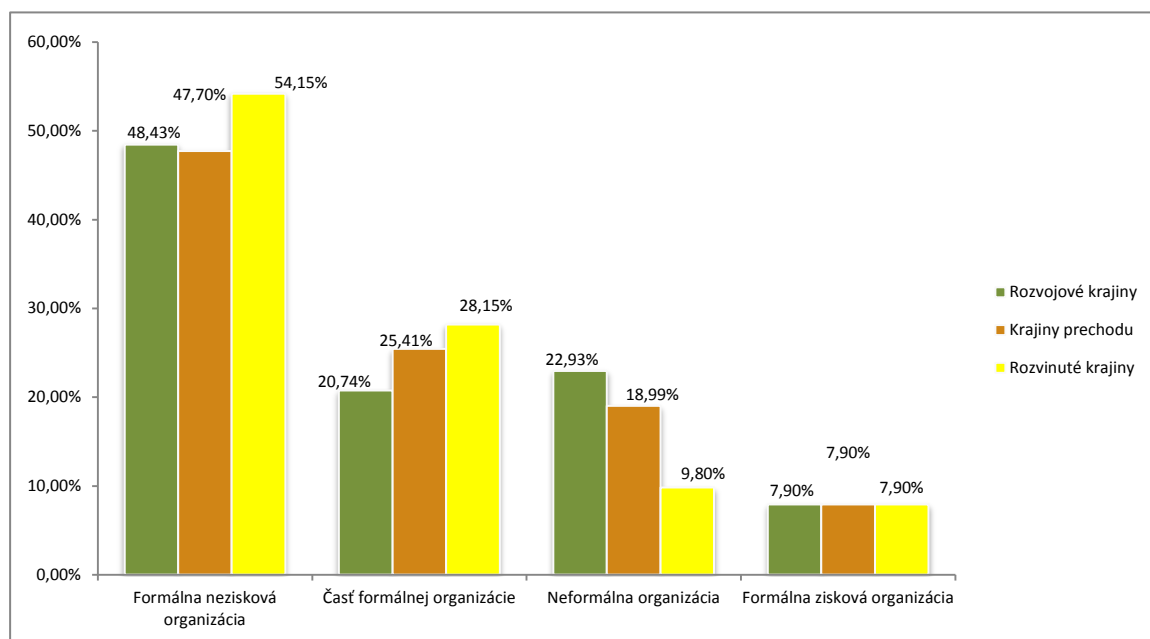
Až keď je identifikovaná a schválená vízia, poslanie, ciele a stratégia klastra, až potom je vhodné voliť jeho právnu formu. Zároveň sa odporúča, nechať si vypracovať odborne právny posudok, ktorý zväzi, ktorá právna forma je pre daný klaster najvhodnejšia.

Klaster teda môžu pôsobiť v rôznych právnych formách. Dokonca existuje možnosť, že by sa ich právna forma menila časom podľa ich vývoja, členov, či stratégie, alebo taktiež môže klaster existovať aj bez vlastného právneho vymedzenia.

Právna forma klastrov v Európskej únii závisí od legislatívy jednotlivých členských krajín. Tá sa v rôznych krajinách líši, preto neexistuje jednotný prístup, ktorý by vyhovoval všade a všetkým klasterom ako najvhodnejšia právna forma. Možné právne formy pre klaster v únii sú:

- združenie – ziskové alebo neziskové (Association – non-profit or for-profit),
- spoločnosť s ručením obmedzeným (Limited liability company – LLC, Private limited company – PLC),
- akciová spoločnosť (Joint stock company),
- hybridné formy – mix združenia a verejnej alebo súkromnej spoločnosti s ručením obmedzeným (Hybrid forms),
- nadácia (Foundation).

Výsledky štúdie Cluster Initiatives in Developing and Transition Economies (Ketels, Lindqvist, Sölvell, 2006) ohľadne právnej formy klastrov v zahraničí zachytáva obrázok 3.



Obr. 3 Právne formy klastrov v zahraničí

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Ketels, Lindqvist, Sölvell, 2006

Klaster v zahraničí si volia väčšinou právnu formu formálnej neziskovej organizácie. Okolo 50 % klastrov funguje takýmto spôsobom vo všetkých typoch krajín (rozvojové krajiny, krajiny prechodu a rozvinuté krajiny). Okolo 25 % klastrov v zahraničí sú časťou formálnej organizácie. Volí si takto 28,15 % klastrov v rozvojových krajinách, 25,41 % klastrov v krajinách prechodu a 20,74 % klastrov v rozvinutých krajinách. Ďalšou formou klastra je

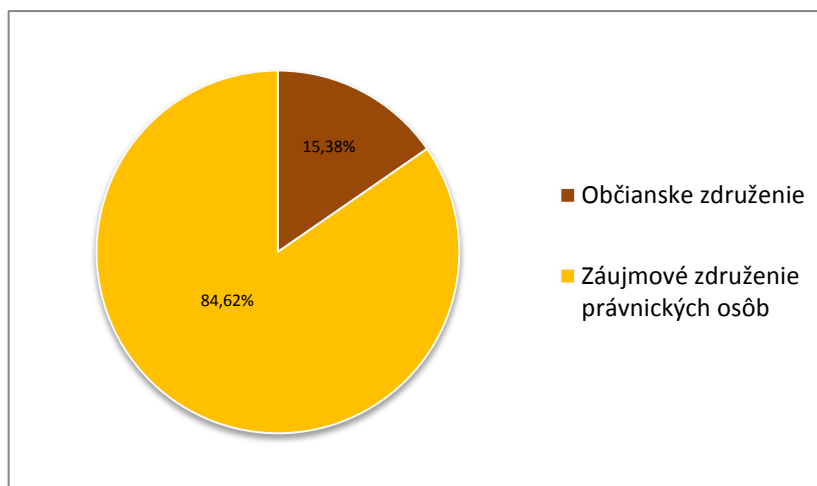


neformálna organizácia. Takúto možnosť využíva 22,93 % klastrov v rozvojových krajinách, o niečo menej v krajinách prechodu (18,99 %) a výrazne menej v krajinách rozvinutých (9,80 %). Najmenej využívanou právnou formou klastrov je formálna zisková organizácia, keďže túto možnosť si zvolilo len 7,90 % klastrov vo všetkých typoch krajín.

Súčasná slovenská legislatíva klastre ako také nepozná. Existujúce klastre na Slovensku boli teda nútené hľadať najvhodnejšiu právnu formu pre ich existenciu v medziach platnej legislatívy (Duman a kol., 2009). Možnosti právnych foriem klastrov na Slovensku sú:

- obchodná spoločnosť, družstvo (vymedzené v Obchodnom zákonníku),
- záujmové združenie právnických osôb (vymedzené v Občianskom zákonníku),
- zmluva o združení t.j. konzorcium (vymedzené v Občianskom zákonníku),
- občianske združenie (vymedzené v zákone o združovaní občanov).

Nasledujúci obrázok (obr. 4) znázorňuje podiel klastrov na Slovensku z hľadiska ich právnej formy.



Obr. 4 Právne formy klastrov v SR

Zdroj: Vlastné spracovanie

Ako si môžeme všimnúť, všetkých 26 klastrov na Slovensku využíva len jednu z dvoch možností právnej formy. 15,38 % z nich si ako svoju právnu formu zvolilo občianske združenie. Vykonali tak 4 klastre Slovenska. Zvyšných 22 klastrov si za svoju právnu formu zvolilo záujmové združenie právnických osôb s podielom 84,62 % zo všetkých klastrov Slovenskej republiky. Môžeme teda konštatovať, že vhodnými právnymi formami klastrov na Slovensku sú združenia, pričom záujmové združenie právnických osôb je u nás v súčasnosti zrejme najvhodnejšou právnou formou klastrov.

Súhrn

Príspevok sa zaoberá koncentráciou klastrov na Slovensku a v EÚ z hľadiska počtu jeho členov, veku klastru a jeho právnej formy. Prvé klastre na Slovensku boli založené v období rokov 2004 – 2006. Naproti tomu až 48 klastrov v EÚ vzniklo pred rokom 1990. Z hľadiska počtu členov dominujú klastre s počtom do 25. V zahraničí má väčšina klastrov právnu formu neziskovej organizácie, na Slovensku je to záujmové združenie právnických osôb.



Príspevok bol spracovaný s finančnou podporou Vedeckej grantovej agentúry MŠVVaŠ SR a SAV v rámci riešenia vedeckovýskumného projektu VEGA 1/0506/13 s názvom Úroveň financovania klastrov v európskych krajinách a potenciálne možnosti zvýšenia ich podpory na Slovensku.

Kľúčové slová

Klaster, počet členov, vek, právna forma.

Použitá literatúra

- [1] BALOG, M. – DUMAN, P. 2010. Klastrovanie: predpoklad úspechu. [online]. Bratislava: Slovenská inovačná a energetická agentúra, 2010. 36 s. [cit. 2013-09-20]. Dostupné na internete: http://www.siea.sk/materials/files/inovacie/slovenske_klastre/SIEA-brozura-Klastrovanie.pdf,
- [2] CLUSTERCOLLABORATION.EU. [online]. [cit. 2013-09-20]. Dostupné na internete: <http://www.clustercollaboration.eu/home>,
- [3] CLUSTEROBSERVATORY.EU. [online]. [cit. 2013-09-20]. Dostupné na internete: <http://www.clusterobservatory.eu>,
- [4] CZECH INVEST. Průvodce klastrem. [online]. 107 s. [cit. 2013-09-20]. Dostupné na internete: <http://www.czechinvest.org/data/files/pruvodce-klastrem-63.pdf>,
- [5] DUMAN, P. a kol. 2009. Klastre na podporu rozvoja inovácií : analytická štúdia. [online]. 2009. 35 s. [cit. 2013-09-19]. Dostupné na internete: http://www.siea.sk/materials/files/inovacie/slovenske_klastre/Klastre-SIEA.pdf,
- [6] EUROPEAN COMMISSION. 2008. The Concept of Clusters and Cluster Policies and their Role for Competitiveness and Innovation : Main Statistical Results and Lessons Learned. [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008. 78 s. [cit. 2013-09-21]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/clusters-working-document-sec-2008-2635_en.pdf>. ISBN 978-92-79-09838-3,
- [7] EUROPEAN COMMISSION. 2013. Industrial innovation: Clusters. [online]. 2013. [cit. 2013-09-21]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/clusters/>,
- [8] KETELS, CH. – LINDQVIST, G. – SÖLVELL, Ö. 2006. Cluster Initiatives in Developing and Transition Economies. [online]. Stockholm : Center for Strategy and Competitiveness, 2006. 40 s. [cit. 2013-04-20]. Dostupné na internete: <<http://www.cluster-research.org/devtra.htm>>. ISBN 91-974783-2-6,
- [9] ŠMÍD, J. 2008. Súčasná situácia a skúsenosti so zakladaním klastrov na Slovensku. [online]. 2008. 4 s. [cit. 2013-04-20]. Dostupné na internete: <http://www.nanosvet.sk/_paper/sucasna_situacia_a_skusenosti_so_zakladanim_klastrov_na_slovensku.pdf>.

Kontaktná adresa

Ing. Emília SPIŠÁKOVÁ, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta, Katedra ekonómie, Tajovského 13, 041 30 Košice, e-mail: emilia.spisakova@euke.sk.